Релігія як зброя імперії: Російська Православна Церква як інструмент імперсько-ординської геополітики та агресії Російської Федерації

✠ Віктор Бедь,
єпископ Мукачівський і Карпатський
Православної Церкви України

м. Ужгород,
19.01.2026 р.

Коли Церква перестає бути Церквою

Сучасна російсько-українська війна, що з 2014 року розгорнулася як відкрита збройна агресія, а з 2022 року — як повномасштабне воєнне вторгнення Російської Федерації в Україну, давно вийшла за межі класичного військового протистояння. Вона поступово переросла у реальну повзучу гібридну Третю світову війну, у якій засобами ураження стали не лише танки й ракети, а й ідеологія, історія, культура, інформація, релігія, а також системна брехлива пропаганда й цілеспрямовані маніпуляції людською свідомістю.

Одним із ключових, але тривалий час недооцінених інструментів цієї війни стало використання Москвою Російської Православної Церкви як ідеологічно-релігійної зброї. У XXI столітті ця церковна структура остаточно втратила природу самостійної духовної інституції та була глибоко інтегрована в систему імперсько-ординської державної влади Російської Федерації. У результаті цього процесу Російська Православна Церква (далі – РПЦ) фактично перестала виконувати своє християнське покликання і нині функціонує не як Церква Христова, а як ідеологічний, пропагандистський, маніпулятивний і спецопераційний елемент агресивної геополітичної стратегії Кремля та підконтрольних йому спецслужб Російської Федерації.

Одержавлення РПЦ як завершений історичний процес

У християнській традиції Церква покликана бути моральним свідком, носієм істини, захисником людської гідності та джерелом духовного життя. Однак у сучасній Росії на церковному рівні відбулася повна інверсія цієї моделі. Російська Православна Церква не просто зблизилася з державою — вона була повністю поглинена державним апаратом Російської Федерації, втративши самостійність і свободу духовного свідчення.

Цей процес має кілька взаємопов’язаних рівнів:

- **інституційний** — включення церковної вертикалі у вертикаль державної влади та її силових і спеціальних служб, із системним контролем над кадровими призначеннями, управлінськими рішеннями та внутрішнім життям Церкви;
- **фінансово-економічний** — залежність церковних структур від державного фінансування, пільг, майнових преференцій і непрозорих фінансових потоків, що формує економічну лояльність і фактичну підконтрольність Церкви державі та позбавляє її можливості незалежної позиції;
- **ідеологічний** — підміна Євангелія квазірелігійними концепціями «державної святості», «історичної місії Росії», «сакральної» або «священної війни», ідеологією «русского міра», які сакралізують насильство, імперіалізм і заперечення свободи інших народів;
- **політичний** — безумовна підтримка зовнішньої агресії Російської Федерації та внутрішніх репресивних практик, публічне благословення війни, замовчування злочинів і виправдання державного насильства;
- **геополітичний** — використання Церкви як інструменту впливу за межами Російської Федерації, зокрема для поширення імперських наративів, дестабілізації інших держав і втручання у внутрішні справи церков та суспільств.

У цій моделі Російська Православна Церква, керована Кремлем, перестає бути суб’єктом віри, Євангельського служіння і християнського свідчення та перетворюється на державну ідеологічно-клірикальну інституцію із псевдосакральною оболонкою, що обслуговує тоталітарний, репресивний і войовничо агресивний політичний режим Російської Федерації.

ФСБ і СЗР РФ: справжні архітектори «церковної політики»

Ключовою ознакою деградації Російської Православної Церкви як церковної інституції є її системна взаємоінтеграція з російськими спеціальними службами — передусім із Федеральною службою безпеки та Службою зовнішньої розвідки Російської Федерації (далі — ФСБ РФ і СЗР РФ). Йдеться не про окремі контакти чи ситуативну співпрацю, а про стійку модель підпорядкування та функціональної взаємодії, у межах якої Церква фактично включена в архітектуру державної безпеки та зовнішньої експансії РФ.

ФСБ РФ виконує роль основного внутрішнього куратора «церковного напряму» та забезпечує:

- внутрішній контроль над ієрархією, духовенством, монастирями, духовними навчальними закладами й іншими структурами РПЦ як на території Російської Федерації, так і за її межами;
- кадрову лояльність єпископату й духовенства шляхом добору, просування та утримання контрольованих осіб на ключових церковних посадах;
- формування й використання агентурних мереж у середовищі РПЦ та за її участі — як у церковних структурах, так і поза ними;
- використання Церкви як інструменту внутрішньої мобілізації населення та державної ідеологічної пропаганди в інтересах правлячого політичного режиму РФ;
- сакралізацію та виправдання війни проти України й Заходу через офіційні церковні заяви, проповіді, «богословські» наративи та діяльність підконтрольних церковних структур за межами Російської Федерації.

СЗР РФ, у свою чергу, відповідає за зовнішній, міжнародний вимір використання РПЦ і здійснює:

- експорт російського церковного впливу та ідеології «русского міра» як квазірелігійної єресі за межі Російської Федерації;
- інформаційні, психологічні та інші операції під «православним» і «канонічним» прикриттям у країнах Європи, Північної Америки та інших регіонах світу;
- системну дискредитацію Вселенського Патріархату та Помісних Православних Церков, які не перебувають у сфері контролю Москви;
- координацію та стратегічне управління мережами політико-релігійного впливу РПЦ в Україні, у країнах Балтії, на Балканах, у Західній Європі, Північній Америці та інших регіонах світу в інтересах геополітичних і безпекових цілей Російської Федерації;
- створення, розгортання та використання мереж агентури, розвідників і осіб спеціального призначення під прикриттям церковних структур, релігійної діяльності та так званої «духовної місії» за межами Російської Федерації, з метою реалізації розвідувальних, підривних і гібридно-оперативних завдань.

Тому не є випадковим, що у критичні моменти реалізації агресивної та воєнно-геополітичної стратегії сучасного політичного режиму Російської Федерації від імені так званої «церковної позиції» дедалі частіше публічно

виступають не лише ієрархи чи духовенство, а й безпосередньо представники російських спецслужб. Така практика є глибоко аномальною з погляду християнської традиції, проте водночас надзвичайно показовою з погляду природи правлячого в РФ тоталітарного та репресивного політичного режиму, який остаточно зруйнував межу між сакральним і силовим.

Відповідно це означає одне: російський релігійний фактор в особі Російської Православної Церкви — як у середині держави, так і через її структури за межами Російської Федерації — офіційно включений у систему політичного державного управління та діяльності органів державної безпеки РФ. Він цілеспрямовано використовується спецслужбами Російської Федерації як інструмент тотального контролю над власним населенням, ідеологічно-релігійного впливу, ведення гібридної війни, зокрема в Україні, здійснення політичного тиску та забезпечення імперської експансії — як усередині РФ, так і далеко за її межами.

Нападки на Вселенського Патріарха: демонізація як спецоперація

Показовим є факт, що в останні роки, після тривалих і систематичних нападок з боку Московського патріархату, які розгорнулися з 2019 року, черговий етап відкритої та брутальної дискредитації Вселенського Патріарха Варфоломія I Архондоніса почав здійснюватися вже не лише російськими церковними структурами, а безпосередньо від імені та через канали Служби зовнішньої розвідки Російської Федерації. Це засвідчило принципову зміну характеру протистояння: мова йде не про богословську полеміку і не про канонічну дискусію, а про цілеспрямовану спецслужбову технологію демонізації та дискримінації Вселенського Патріарха і Константинопольського патріархату.

Завдання цієї демонізації та дискримінації є чітко окресленими й багатоаспектними, а саме:

- зруйнувати авторитет Вселенського Патріарха як першого серед рівних у православному світі та підірвати роль Константинопольського Патріархату як історичного центру православної єдності;
- перевести церковну дискусію з площини богословських аргументів, догматичного вчення і канонічного права у площину грубого безпідставного таврування, дискредитації та персональних обвинувачень;
- сформувати примітивну, але ефективну модель протиставлення «свій — ворог» у межах православного церковного простору;

- мобілізувати радикальні, агентурні та залежні середовища у структурі Російської Православної Церкви та її закордонних підрозділів, зокрема в Українській Православній Церкві Московського патріархату, а також впливати на окремі середовища інших Помісних Православних Церков у світі.

За своєю суттю така риторика і практика спецорганів Російської Федерації в церковному середовищі становлять мову релігійного екстремізму та підривної пропаганди, застосовану в межах цілеспрямованої, заздалегідь спланованої спеціальної операції. Вона несумісна з християнством, але цілком характерна для тоталітарних ідеологій, зокрема для руйнівної, антихристиянської та єретичної ідеології «русского міра», яка цілеспрямовано й масштабно впроваджується Московським патріархатом під контролем і керівництвом сучасного тоталітарного правлячого політичного режиму Російської Федерації.

Атаки на ПЦУ як удар по українській ідентичності

Ворожість Москви до Православної Церкви України (далі — ПЦУ) має не богословський, а виразно цивілізаційний характер. Для сучасного правлячого тоталітарного політичного режиму Російської Федерації та підконтрольного йому Московського патріархату ПЦУ є неприйнятною не з огляду на догматичні чи канонічні розбіжності, а тому, що вона уособлює духовну свободу українського народу, відновлення власної церковної суб’єктності та незворотність процесу деколонізації. Саме тому ПЦУ постає як:

- духовний вимір українського суверенітету та української національної ідентичності;
- підтвердження власного, майже двотисячолітнього українського церковного будівництва, що не зводиться до московського наративу;
- символ розриву з імперською та колоніальною моделлю церковної залежності;
- чинник остаточного демонтажу імперського контролю над українською нацією, Державою Україна та Помісною Автокефальною Українською Церквою;
- фактор втрати Москвою та РПЦ можливостей ідеологічного, світоглядного й маніпулятивного впливу на українське суспільство, українську діаспору та православне середовище поза межами Російської Федерації.

Створення, розвиток і діяльність Православної Церкви України означають для ворожої до України Російської Федерації системне руйнування російської

церковної антиукраїнської пропаганди, яку Московський патріархат насаджував упродовж століть — починаючи з 1721 року і до сьогодення. Йдеться про цілеспрямовану політику духовного, ідеологічного та світоглядного поневолення, що супроводжувала імперську експансію Росії на українські землі.

Зокрема, мається на увазі поширення антихристиянської та єретичної ідеології «русского міра», яка сакралізує московський імперіалізм, виправдовує вбивство українців, заперечує свободу народів і слугує псевдорелігійним обґрунтуванням насильства та військової агресії Російської Федерації проти України.

Втрата цього ідеологічного плацдарму в Україні стала для Російської Федерації серйозною поразкою у сфері гібридного впливу, включно з діяльністю її спецслужб, спрямованою на контроль над свідомістю, світоглядом і духовними орієнтирами громадян — як в Україні, так і в українській діаспорі. Саме тому Москва намагається компенсувати цю поразку через підконтрольні та залежні структури Російської Православної Церкви, використовуючи їх як інструмент ідеологічного, духовного, психологічного та політичного тиску.

Саме тому проти Православної Церкви України Москвою застосовується весь арсенал гібридної війни: системні інформаційні атаки, поширення фейків, міжнародні кампанії дискредитації, а також тиск через підконтрольні правлячому тоталітарному політичному режиму Російської Федерації структури — її спецслужби та Російську Православну Церкву, з використанням її закордонних підрозділів, зокрема через Українську Православну Церкву Московського патріархату в Україні.

УПЦ МП в Україні як структурний елемент імперської системи

Особливу роль у реалізації імперсько-ординської стратегії Російської Федерації відіграє Українська Православна Церква Московського патріархату (надалі — УПЦ МП), яка впродовж десятиліть функціонувала і продовжує функціонувати як:

- канал російського антиукраїнського ідеологічно-релігійного, маніпулятивного та дезінформаційного впливу Москви в Україні та українській діаспорі;
- керований і підконтрольний Москві політично-церковний інструмент протидії здобуттю, а згодом і міжнародному визнанню закономірно відновленої історичної та канонічної автокефалії Української Церкви;

- носій московської імперської та антиукраїнської концепції «єдиного народу», що заперечує право українців на власну державність, культуру і Церкву;
- інструмент духовної дезорганізації, деморалізації та штучного розколу українського суспільства, а також фактор дестабілізації вселенського православного простору;
- політизований ідеологічно-релігійний інститут поширення та нав'язування антихристиянської й єретичної московської ідеології «русского міра»;
- елемент гібридної ідеологічно-політичної інфраструктури Російської Федерації, задіяний у веденні нею повзучої гібридної Третьої світової війни.

При цьому принципово важливо наголосити, що йдеться не про окремих віруючих, які з різних життєвих, традиційних чи світоглядних причин залишаються в юрисдикції УПЦ МП. Мова йде про системну, інституційно оформлену та одержавлену церковну модель Московського патріархату, яка на сьогодні керується й контролюється тоталітарним правлячим політичним режимом Російської Федерації, була свідомо насаджена, тривалий час функціонувала і надалі зберігається в Україні та українській діаспорі.

Ця модель глибоко вбудована в московську політичну імперсько-ординську систему координат, управління та впливу й цілеспрямовано спрямована на формування контрольованої свідомості та підсвідомості. Вона використовується як інструмент духовного, ідеологічного, психологічного, світоглядного та політичного контролю, а також масових маніпуляцій на духовному рівні щодо віруючих Московського патріархату і, відповідно, його структурного підрозділу — так званої Української Православної Церкви в Україні та українській діаспорі.

Балтія, Європа і світ: глобалізація церковно-геополітичного впливу

Аналогічні механізми імперсько-церковного впливу Російська Федерація системно застосовує через Російську Православну Церкву за межами власної держави, зокрема:

- у країнах Балтії;
- на Балканах;
- у Західній Європі;
- у Північній і Південній Америці;
- в окремих регіонах Глобального Півдня та Африки.

Через мережу парафій і так званих «канонічних структур» Російської Православної Церкви формується та діє довготривалий, цілеспрямований і керований вплив, який підриває демократичні інститути, провокує внутрішні конфлікти, породжує розділення та протистояння у Всесвітньому Православ'ї на рівні Помісних Православних Церков, а також легітимує антизахідні й антидемократичні наративи, вигідні сучасному імперсько-ординському політичному режиму Російської Федерації.

«Русскій мір» як антихристиянська та антилюдська ідеологія

Концепція московського «русского міра» за своєю суттю є:

- богословською єресю, оскільки підміняє Христа державою, а Євангеліє — політичною доцільністю;
- моральною та духовною деградацією, бо виправдовує вбивство, насильство й знищення людської гідності;
- антихристиянською та антилюдською політичною доктриною сакралізованого московського імперіалізму, що легітимує агресивну війну й колоніальне поневолення народів.

У підсумку ця ідеологія служить не життю, а смерті; не свободі, а поневоленню; не Христу, а безбожному, репресивному й тоталітарному правлячому режиму Російської Федерації; не істині, а брехні.

Прогноз: подальші дії Москви, РПЦ і спецслужб

1. **Посилення російських спецслужбових операцій і атак.**

Очікується подальша інтенсифікація спеціальних інформаційно-психологічних і підривних операцій, зокрема:

- нові скоординовані інформаційні атаки на Вселенський Патріархат і ті Помісні Православні Церкви, які визнали автокефалію Православної Церкви України;
- радикалізація риторики, пропаганди та підривної діяльності щодо Православної Церкви України з використанням демонізації, дискредитації та псевдобогословських звинувачень;
- фабрикація «міжнародних скандалів» про нібито «гоніння» на так звану Українську Православну Церкву в Україні з метою тиску на державні інституції України та її міжнародних партнерів;

- активніше залучення спецслужбових каналів до формування фейкових «експертних», «правозахисних» і «церковних» майданчиків для легітимації російських наративів на міжнародному рівні.

2. **Переформатування й збереження УПЦ МП.**

Москва надалі:

- намагатиметься зберегти інституційну структуру так званої Української Православної Церкви Московського патріархату та пов'язані з нею мережі політичного, ідеологічного, психологічного й духовного впливу в Україні та українській діаспорі;
- використовуватиме риторику «жертви», «дискримінації» та «порушення релігійних свобод» щодо УПЦ МП для формування негативного образу України в міжнародному просторі;
- активізує міждержавні, міжцерковні та квазіміжнародні канали тиску з метою стримування процесів духовної деколонізації України та делегітимації ПЦУ;
- здійснюватиме кадрові, структурні та організаційні маневри з метою маскування фактичної підконтрольності УПЦ МП і пов'язаних із нею структур Російській Православній Церкві та, відповідно, політичному керівництву Російської Федерації.

3. **Експорт конфлікту в Європу.**

Через Російську Православну Церкву Кремль:

- намагатиметься втягувати країни Балтії та Балкан у міжцерковні, міжконфесійні та суспільно-політичні конфліктні сценарії з метою дестабілізації внутрішньої ситуації в цих державах на релігійному підґрунті;
- провокуватиме міжконфесійні напруження, публічні скандали й штучні конфлікти на європейському рівні;
- прикриватиме пропагандистські та підривні спецоперації Москви темою «захисту релігійних свобод», використовуючи її як інструмент гібридного тиску на демократичні держави та європейські інституції.

4. **Подальша сакралізація війни Російською Православною Церквою.**

Ймовірним і логічним продовженням цієї стратегії є:

- поглиблення мови «священної війни» як центрального елемента державної та церковної пропаганди Московського патріархату й Російської Федерації;
- остаточний перехід Російської Православної Церкви у формат квазірелігійного ідеологічного департаменту війни, що обслуговує імперсько-ординську, мілітаризовану та агресивну державну політику Кремля;
- подальше розмивання будь-яких залишків церковної автономії, підміна пастирського служіння ідеологічними та мобілізаційними функціями.

Висновки

1. Російська Православна Церква є інструментом московської імперсько-ординської геополітики Російської Федерації, інтегрованим у систему державного управління, безпеки та зовнішньої експансії.
2. ФСБ і СЗР РФ є реальними кураторами так званого «церковного фронту», а також структурних підрозділів Російської Православної Церкви як у межах Російської Федерації, так і за її межами, зокрема Української Православної Церкви Московського патріархату в Україні.
3. Атаки на Константинопольську Православну Церкву, Православну Церкву України та вибірково на інші Помісні Православні Церкви у світі є складовою російської політичної та ідеологічної частини гібридної Третьої світової війни, спрямованої на дестабілізацію міжнародного релігійного й суспільного простору.
4. Так звана Українська Православна Церква Московського патріархату була і залишається російським інституційним та структурним викликом національній безпеці України, оскільки є елементом імперської системи впливу та гібридної інфраструктури Російської Федерації.
5. Ідеологія «русского міра» є антихристиянською, антилюдською та єретичною доктриною, замаскованою під релігію, яка виправдовує імперіалізм, насильство й агресивну війну.
6. Отже, при аналітичній, богословській та державно-правовій оцінці діяльності Російської Православної Церкви та її структур за межами Російської Федерації, зокрема й через так звану Українську Православну Церкву Московського патріархату в Україні, йдеться не про боротьбу з релігією чи переслідування віруючих, а про захист віри, людини, свободи совісті, національного і духовного суверенітету та миру від московського імперсько-ординського зловживання сакральним — від перетворення Церкви на інструмент тоталітарної ідеології та війни.